

KÓSA LÁSZLÓ

A romániai magyar néprajzi kutatás könyvcimekben

/1970 - 1982/

Bevezetés

Írásom áttekintést kíván nyújtani az újabb romániai magyar néprajzi kutatásokról. Ez az áttekintés azonban nem vállalkozik a jelenlegi kutatások irányának fölvezetésére és eredményeinek értékelésére, csupán megjelent könyvek, füzetek és egyéb kiadványok szemléje alapján tájékoztat a legfontosabb törekvésekről.

Az értékelésre több korábbi tanulmány vállalkozott, így az érdeklődőknek ezeket figyelmébe tudom ajánlani. Az 1945 és 1970 közötti éveket, bizonyos korábbi visszapillantással, Nagy-Ilonával tekintettük át: Magyar néprajzi kutatások Romániában /Népi Kultúra - Népi Társadalom V-VI. Bp, 1971. 45-69/. Nagyobb időszokról ad áttekintést a TIT Néprajzi Választmányának 1975-ös, a szomszédos országokban folyó magyar néprajzi vizsgálatokat számbavevő tudományos ülésének anyaga. /Megjelent: Magyar néprajzi kutatások a szomszédos országokban. Valóság, 1975. 6.sz. 29-44./ Még frissebb összefoglalást nyújt, egyszerűen a belső irányító és tevékeny résztvevő szempontjait tartalmazza a romániai magyar néprajzi kutatás két neves alakjának, Faragó Józsefnek és Kós Károlynak a tanulmánya /A mai romániai magyar folklórgyűjtés vázlat. Népismereti dolgozatok - 1980: 14-24; Eredmények és feladatok a romániai magyar néprajzkutatásban, u.o. 7-13/. Cseke Péter riportszerű írása a legnevesebb gyűjtőket és kutatókat szólaltatja meg, helyzetértékelésüket és terveiket tudakolva /Népi kulturánk tudományos műhelyei. Haza, szülőföld, nemzetiség. A Hét évkönyve. Bukarest, 1978. 269-279/. A romániai magyar sajtóban különben

több interjú jelent meg a sikeres néprajzi művek szerzőivel. Magyarországon pedig, ha nem is mondhatjuk még el, hogy minden romániai magyar néprajzi mű kritikát vagy ismertetést kap az újságokban vagy a szakajtóban, az utolsó tíz esztendőre tekintve megállapítható, hogy a szemlézés rendszeressé vált. Az érdeklődő olvasó megfelelő bibliográfiák hiányában ezt a recenzáló irodalmat aligha tudja áttekinteni, de a felsorolt tanulmányok legalább tájékoztatják a kutatások intézményeiről, fórumairól, irányzatairól és legfontosabb eredményeiről is.

A könyvcimekből tükröződő kép természetesen nem nyújt teljességet, hiszen nem minden kutatási eredmény érik könyvvé, sőt az ellenkezője is igaz, akadnak olyan kiadványok, amelyek talán várhattak volna még a megjelenéssel vagy több csiszolásra, gondosságra lett volna szükségük, mielőtt nyomdába kerülnek. Az 1975. évi szemle óta a romániai magyar néprajz fórumai lényegében nem változtak. A Népismereti dolgozatok megszületésével adódott egy olyan új forma, mely nagyszámu, eddig a megjelenésből kizárt szerzőt szóhoz juttatott. A kiadói lehetőségek elsősorban a papirtakarékossági intézkedésektől és ezek kisérijelenségeitől függenek. Továbbra is a Kriterion adja ki a legtöbb néprajzi művet. Áttekintésünk kezdő évszámát mindenképp előtt azért jelöltük meg 1970-ben, mert a romániai kiadói élet átszervezése után ekkor kezdte meg működését a Kriterion. Az évtizedek alatt fölhalmozódott, kiadásra váró anyagot jó ütemben gondozták a szerkesztők, ma a néprajz, elsősorban a folklór hozzátartozik a kiadó profiljához.

A magyar könyveket is megjelentető kolozsvári Dacia kiadó igen szerény mértékben gyarapítja a néprajzi művek sorát. Más központi kiadók részesedése pedig esetleges /Creanga, Editura Academiei/. Viszonylag nagy a száma a megyei művelődési központok által kibocsátott kiadványoknak. Ezek azonban szinte kizárólag közművelődési célból készülnek, ami ugyan nem zárja ki tudományos hitelüket, de nem is használ a kiadványok szakjellegének. A másik szépséghibája ezeknek a kiadványoknak, hogy néhány kivétellel csak Kovászna és Hargita megyében je-

lentek meg, más magyar lakosságu megyék alig jelentkeztek /Kolozs, Bihar, Szatmár, Arad/. Ugyanezek a kiadók hatalmas arányban adnak ki román folklórt, nemzetiségi arányszámok hozzávetőleges betartásáról sincs szó.

Visszatérve a címekből kikerekedő kép teljességének kérdéséhez, meg kell jegyeznünk, hogy a romániai magyar sajtóban szinte alig akad lap, mely elzárkózna néprajzi cikkek közlésétől. Mindenek előtt a Művelődésre kell figyelni ebben a tekintetben, de a megyei napilapok és hetilapok is gazdag anyagot rejtenek. Sajnos évi rendszeres bibliográfiai feldolgozásuk nincs megoldva. Néhány példa mutatja, milyen értékekről van szó: Szabó Ilona: A Korunk népismereti könyvészete /1926-1977/ Korunk évkönyv 1979: 299-313; Zágoni Jenő: A sepsiszentgyörgyi Megyei Tükör néprajzi bibliográfiája 1968-1976. Népismereti dolgozatok 1980: 240-265 /486 tétel/; Cseke Péter A Falvak Népe - Falvak Dolgozó Népe néprajzi bibliográfiája 1945-1980. Népismereti dolgozatok 1981: 219-264 /939 tétel/.

Számbavehető megjelenési helyek még a muzeumok évkönyvei, pontosabban csak az Aluta /Sepsiszentgyörgy/ és ujabban a Hargita megyei muzeumi évkönyv. A román szaksajtóban megjelenő magyar néprajzi cikkek száma - ismeretünk szerint - csekély.

A könyveket áttekintve néhány kivétellel nem vállalkoztunk arra, hogy a néprajzhoz közel álló tudományok /történetírás, nyelvészet/ vonatkozásait is közöljük. Ez a mód meghaladta volna tájékoztatásunk terjedelmi kereteit, és nem is tartjuk közvetlen feladatunknak. A lehetőségekre egy példa: Szabó T. Attila Nép és nyelv címmel kiadott kötete /válogatott tanulmányok és cikkek IV./ egész részfejezetet szentel a néprajzi vonatkozású cikkeknek és adatközléseknek /Kriterion, Bukarest, 1980. 276-501/. Más irányban a néprajzi érdeklődéstől átitatott erdélyi szociográfiai irodalom számbavételéről is le kellett mondanunk. Szintén terjedelmi és határmegvonási okból csupán egy-egy esetben tettünk kivételt.

A cimleírások egyszerűsítettek, a szerzőn, a címen, a legfontosabb közreműködőkön, a kiadón, a megjelenés helyén, és évén kívül más adatot nem közölnek. A szemle igy sem teljes, de igyekeztünk minden fontos kiadványt megemlíteni, A cimgyűjtést 1982. március 31-én zártuk le.

Az egyes címcsoportokat részint tartalmi, részint kiadványtípust követő szempontokból válogattuk össze. /Felvettük a romániai magyar kutatók Magyarországon megjelent műveit is. Ezek száma változatlanul igen csekély./ A címek után az azonos típusu és a valamilyen szempontból kiemelhető köteteket külön minősítettük. Hangsúlyozzuk azonban, hogy lehetőleg tartózkodtunk az értékitéletektől, ezuttal nem tartván egy ilyen jellegű tájékoztató írás feladatának a mérlegelést.

Tudománytörténet

Antal Árpád - Faragó József - Szabó T. Attila: Kriza János.
Dacia, Kolozsvár, 1971. Második átdolgozott kiadás.

Benedek Zoltán: A Szilágyságtól Uj Guineáig. Biró Lajos természettudós életutja /1856-1931/. Kriterion, Bukarest, 1979.

Erdélyi Lajos: Teleki Samu Afrikában. Kriterion, Bukarest, 1977.

Kodály Zoltán: Néphagyomány és zenekultúra. Gond. Katona Ádám.
Kriterion, Bukarest, 1974.

Orbán Balázs: Székelyföld képekben. Bev. és fényképmásolás:
Erdélyi Lajos. Kriterion, Bukarest, 1971.

Venczel József: Az önismeret útján. Tanulmányok az erdélyi társadalomkutatás köréből. Bevezetővel és jegyzetekkel ellátta Imreh István. Kriterion, Bukarest, 1980.

A felsorolt kötetek közül a szűkebben vett tudománytörténet körébe tulajdonképpen csak a Kriza János-életrajz tartozik, ennek is csak harmada néprajzi vonatkozású.

A Teleki Sámuelről és Biró Lajosról szóló könyvek elsősorban nem a néprajzi utazókat, hanem a természettudóst és a vadászt állítják előtérbe.

Orbán Balázs újból fölfedezett fényképei inkább a fotótörténet körében ábrázolják a Székelyföld leirójának alakját. Venczel József posztumusz kötete alcime ellenére sem sorolható a társadalomnéprajzhoz, hanem a két világháború közötti erdélyi falukutatás során született szociológiai-módszertani tanulmányokat tartalmazza.

A tudománytörténeti kutatások a köteteken kívül valójában jóval szélesebb körűek. Faragó József Balladák földjén c. tanulmánykötetében az egyik alfejezet kifejezetten tudománytörténeti írásokat tartalmaz. Szabó T. Attila kutatástörténeti áttekintést írt a Balladák könyvéhez. Ugyancsak számos tudomány- és kutatástörténeti cikk olvasható az ő tollából cikkeinek és dolgozatainak gyűjteményes kötetében. Kós Károlynak is van kutatástörténeti írása.

Tanulmányok az anyagi kultúra köréből

Benkő Samu: Murokország. Művelődéstörténeti barangolás szülőföldemen. Kriterion, Bukarest, 1972.

Faragó József - Nagy Jenő - Vámszer Géza: Kalotaszegi magyar népviselet /1949-1950/. Kriterion, Bukarest, 1977.

Kós Károly: Népelet és néphagyomány. Tíz tanulmány. Kriterion, Bukarest, 1972.

Kós Károly: Tájak, falvak, hagyományok, Kriterion, Bukarest, 1976.

Kós Károly: Eszköz, munka, néphagyomány. Dolgozatok a munka néprajza köréből. Bukarest, 1979.

Secosan, Elena - Kósa-Szánthó Vilma - Kardalus János: Hargita megyei népviselet. Hargita megyei Szocialista Művelődési és Nevelési Bizottság, Népi Alkotások és Művészeti Tömegmozgalom Hargita megyei Irányító Központja. Csikszereda, 1979.

Vámszer Géza: Életforma és anyagi műveltség. Néprajzi gyűjtések, adatok /1930-1975/. Kriterion, Bukarest, 1977.

Az anyagi kulturakutatások sorából kiemelkedik Kós Károly etnográfus munkássága. Vizsgálatai szinte a teljes tárgyi világra kiterjednek: gazdálkodás, település, építkezés, mesterségek. Jelentősek az árucseré néprajzával foglalkozó tanulmányai. Több, népviselettel, munkaszervezettel, társadalomszervezettel kapcsolatos dolgot is publikált.

Vámszer Géza kötete a néprajzi gyűjtést évtizedeken át szivügyének tekintő tanár életművét foglalja össze.

Benkő Samu Murokországról szóló tanulmánya alcíme szerint inkább a művelődéstörténet tárgykörébe tartozik. Egyuttal arra is figyelmeztet, hogy a romániai magyar történészek munkái közt néprajzi vonatkozásukat nem egyet találhatunk /elsősorban Imreh Istvánra gondolunk közülük/. Benkő művét mégis azért vetjük fel listánkra, mert elsősorban az anyagi kultúra történetének figyelembe vételével készült, és egy, a néprajz módszereivel is megragadható mikrotáj képét mutatja be mintaszerűen. Imreh István életmódtörténeti és jogtörténeti tanulmányai /Erdélyi hétköznapiak/ bármennyire is néprajzi érdekűek, mindezek előtt a történetírás tárgykörébe tartoznak.

Népművészet - népi diszitóművészet

Banner Zoltán: Csillagfaragók. Népi alkotók, naiv művészek.
Kriterion, Bukarest, 1972.

Bura László - Fejér Kálmán - Petkes József: Szatmár vidéki néphagyományok. Népdalok és szöttesek. Szatmár megyei Művelődési és Szocialista Nevelési Bizottság és a Népi Alkotások és Művészeti Tömegmozgalom Szatmár megyei Irányító Központja. Szatmár, 1973.

Kós Károly: A vargyasi festett butor. Dacia, Kolozsvár, 1972.

Kós Károly - Szentimrei Judit - Nagy Jenő: Kászoni székely népművészet. Kriterion, Bukarest, 1972.

Kós Károly - Szentimrei Judit - Nagy Jenő: Szilágysági magyar népművészet, Kriterion, Bukarest, 1974.

Kós Károly - Szentimrei Judit - Nagy Jenő: Kis-Küküllő vidéki magyar népművészet. Kriterion, Bukarest, 1978.

Kós Károly - Szentimrei Judit - Nagy Jenő: Moldvai csángó népművészet. Kriterion, 1981.

Népi mesterek. Kovászna megye Művelődési és Szocialista Nevelési Bizottsága és a Népi Alkotások és a Művészeti Tömegmozgalom Kovászna megyei Irányító Központja. Sepsiszentgyörgy, 1977.

Péntek János: A kalotaszegi népi himzés és szókincse. Kriterion, Bukarest, 1979.

Végh Olivér: A kalotaszegi fazekasság. Kriterion, Bukarest, 1977.

Vilhelm Károly: Festett famennyezetek. Alakos ábrázolások a XV-XVIII. századi erdélyi templomokban. Kriterion, Bukarest, 1975.

A népművészettel való foglalkozás, amint azt a következőkben felsorolt albumok is megerősítik, a romániai magyar néprajzi érdeklődésben a népköltészet mellett a legfontosabb helyet foglalja el. A szerzők azonban szűkebb körből kerülnek ki, viszont tematikailag nagyobb területet fognak át tanulmányaikkal, mint a bizonyos műfajokat kifejezetten előnyben részesítő folklorisztika.

Kiemelkedő a Kós - Szentimrei - Nagy szerzőhármassorozat, amely címével ellentétben nem szorítkozik csupán a disztóművészetre, hanem a paraszti életmód egyfajta keresztmetszetét adja. Minden olyan jelenséggel foglalkozik, mely látvány szintjén megragadhatta a külső szemlélőt a tradicionális faluban: település, építkezés, lakásbelső, öltözködés, himzés, szövés, különfajta mesterségek, háziiparok. A négy kötet a néprajzilag korábban kevésbé ismert magyarlakta vidékek monografikus bemutatásaként is értékelhető. Egyedülálló vállalkozás Kós Károlynak a vargyasi butorfestést bemutató monográfiája.

Banner Zoltán könyve és a Népi mesterek határterülete esnek, mert azok az alkotók, akiket bemutatnak, a magyarországi fogalmak szerint már inkább a népi iparművészet, mint az eredeti népművészet képviselői.

Péntek János munkája elsősorban nyelvészeti érdekű, de bőven van néprajzi vonatkozása is. A népnyelvi és néprajzi kutatások nyelvészeti sulyu megvalósításának példáját képviseli.

Végül a szatmári kiadvány a népköltészetnél is szerepelhetett volna, a szöttesek azonban kevésbé ismertek erről a tájról, ezért soroltuk ide.

Mintakönyvek és albumok

Sóvidéki keresztzemesek. Szöveg: Molnár István; Fénykép:

Molnár Kálmán; Grafika: Kovács Dénes.

Művelődés- és Művészetügyi Bizottság Népi Alkotások Háza - Hargita megye. Csikszereda, 1971.

125 magyar szálánvarrott himzés minta. Árapatak. Csulak Magda gyűjtése Gazdáné Olosz Ella szerkesztésében.

Kiadja a Népi Alkotások és a Művészeti Tömegmozgalom Kovászna megyei Irányító Központja. Sepsiszentgyörgy, 1972.

Seres András: Barcasági csángó leányingek himzésmintái.

A Népi Alkotások és a Művészeti Tömegmozgalom Kovászna megyei Irányító Központja. Sepsiszentgyörgy, 1972.

Seres András: Barcasági csángó férfingek, menyecskeingek, öregasszonyingek és diszkendők himzésmintái.

A Népi Alkotások és a Művészeti Tömegmozgalom Kovászna megyei Irányító Központja. Sepsiszentgyörgy, 1973.

Szabó Botár Erzsébet - Gagyi Biró Katalin: Lövétei szedetttesek.

Kiadja Hargita megye Szocialista Művelődési és Nevelési Bizottsága, valamint a Népi Alkotások és Művészeti Tömegmozgalom Megyei Irányító Központja. Csikszereda, 1977.

Salló István - Kardalus János: Kapuk és kerítések Hargita megyében.

Kiadja Hargita megye Művelődési és Szocialista Nevelési Bizottsága Népi Alkotások és Művészeti Tömegmozgalom megyei Irányító Központja. Csikszereda, 1977.

Cs. Gergely Gizella - Haáz Sándor: Udvarhelyszéki varrottasok.

Írás utáni varrottas minták. Előszó: Szentimrei Judit. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1976.

Sinkó Kalló Katalin: Kalotaszegi nagyírások.

Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1980.

Ezek a kiadványok elsősorban közművelődési céluak. A motívumkincs ismertetésével, a technikák bemutatásával serkenteni kívánják a himző-varró szakkörök és a kézimunkázást egyéni időtöltésként kedvelők munkáját. Ugyanakkor egy nagymultu kiadványformát folytatnak, amelynek elsősorban épp az említettek körében vannak nagy számmal gyűjtői és vásárlói. Nem lebecsülendő a tudományos értékük sem. Jórésztük alig vagy teljesen ismeretlen motívumanyagot publikál. Lényegében ez vonatkozik a kalotaszegi albumra is, mely talán az összes között a leg-sokoldalubb adatsort mutatja be. Jellemzi a száz éves multra visszatekintő kalotaszegi újjáélesztett kézimunkázást. Friss anyagot tartalmaz a két barcasági füzet, a legtöbb album azonban jórészt korábbi gyűjtésekre támaszkodik, némelyik évtizedes szorgos kutatómunka eredményét adja közre, olykor elhalt szerző hagyatékából /Sóvidéki keresztszemesek/. A kiadványok nagyobb részét - a típusnak megfelelően - a táblák és a mellékletek töltik meg. A rövid bevezetők a gyűjtés történetét, a motívumok előfordulására és a technikákra vonatkozó legfontosabb tudnivalókat tartalmazzák.

Népköltési gyűjtemények

Antologie de cultura populara bihoreana. Vol. I. Balede.

Szerk. Craciun Parasca és Fábíán Imre. Centrul de Indrumare a Creatiei Populare si a Miscarii Artistice de Masa Bihor. Oradea, 1979.

B. Albert György - Bura László: Zöld erdőben fenyő zöldje.

Szatmár megyei magyar népdalok és népballadák. Szatmár megyei Népi Alkotások Háza és a Művelődési és Szocialista Nevelési Bizottság. Szatmár, 1972.

Balladák könyve. Élő hazai magyar népballadák. Kallós Zoltán

gyűjtése Szabó T. Attila gondozásában. Kriterion, Bukarest, 1970; 2. kiadás: ugyanott 1971; 3. kiadás Magyar Helikon, Budapest, 1977.

Bihari gyermekmondókák. Közzéteszi Faragó József és Fábian Imre. Kriterion, Bukarest, 1982.

Elindultam hosszú utra. A kibédi Majlát Józsefné Ötvös Sára népballadáit. Gyűjtötte, bev. és jegyz. Ráduly János. Kriterion, Bukarest, 1979.

Fehér virág és fehér virágszál. Magyardécsei népmesék. Mesélte Balla János. Gyűjtötte Balla Tamás. Szerk. és utószó Faragó József. Kriterion, 1970.

Gyönyörű Bán Kata. Régi magyar népballadák. Válogatta, szerk., bev. és jegyz. Faragó József. Dacia, Kolozsvár, 1973.

Háromszéki népballadák. Albert Ernő és tanítványai gyűjteménye. Bev. és jegyz. Faragó József. Szerk. Albert Ernő és Faragó József. Kriterion, Bukarest, 1973.

Horváth István: Magyarózdai toronyaljja. Irói falurajz. Dacia, Kolozsvár, 1971.; 2. kiadás Magyar Helikon, Budapest, 1980.

A kecskés ember. Udvarhelyszéki népmesék. Kolumbán István gyűjteményéből vál., bev. és jegyz. Olosz Katalin. Kriterion, Bukarest, 1972.

Kibédi népballadák. Gyűjtötte, bev. és jegyz. Ráduly János. Kriterion, Bukarest, 1975.

A mesemondó Jakab István. A meséket gyűjtötte és lejegyezte, bevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel kíséri Nagy Olga és Vő Gabriella. Editura academiei Republicii Socialiste Románia, Bucuresti, 1974.

Nagy Olga: Parasztdékameron. Válogatás széki tréfákból és elbeszélésekből. Magvető, Budapest, 1977.

Nagy Olga: A szegény ember táltos tehene. Dacia, Kolozsvár, 1976. Mérai népmesék

A nap huga meg a pakulár. Marosmenti, kalotaszegi es mezőségi mesék. Gyűjtötte, az előszót és jegyzeteket írta Nagy Olga. Dacia, Kolozsvár, 1973.

Ráduly János: A vizitündér leánya. Kis-Küküllő menti népmesék. Dacia, Kolozsvár, 1978.

Rózsakirályfi. Berekméri Sándor geryeszegi meséi. Gyűjtötte, bev. és jegyz. Szabó Judit. Kriterion, Bukarest, 1977.

Szatmári népballadák. Munkatársaival gyűjtötte, bev. és jegyz. Bura László. Kriterion, Bukarest, 1977.

Széki népmesék. Gyűjtötte, sajtó alá rendezte, bev. Nagy Olga, jegyz. Nagy Olga és Salamon Anikó. Kriterion, Bukarest, 1976.

Vadrózsák. Kriza János székely népköltési gyűjteménye. Gond. Faragó József. Kriterion, Bukarest, 1975.

Vőő Gabriella: Tréfás népi elbeszélések. Kriterion, Bukarest, 1981.

A népköltési gyűjtemények nagy száma jól mutatja a romániai magyar néprajzi kutatásokon belül a folklorisztika súlyát. Ennek nyilvánvaló oka a hagyomány, mely az erdélyi magyar népköltészetet a magyar folklór leggazdagabb és legszínesebb tartományának tudja, egyúttal ösztönöz is újabb gyűjtésekre. A másik ok elsősorban a kiadói arcélekben kereshető. A szép-irodalmi beállítottságu kiadók szívesen bocsátanak ki népköltészeti gyűjteményeket, a közönség ugyancsak hagyományos érdeklődésére számítva.

A felsorolt címek igen változatos tartalmi és igényű köteteket takarnak. Vannak köztük szigorú tudományos követelményeknek megfelelő munkák, melyek jelentős filológiai apparatus kíséretében láttak napvilágot, vannak a szélesebb olvasóközönség

figyelmére gondoló, bizonyos fokig a népszerűsítés feladatát is ellátó könyvek, végül akadnak kifejezetten gyermekolvasóknak szánt kiadványok is, melyeknek nyelvét, szövegét ilyen célból egyszerűsítették a szerkesztők.

Tartalom szerint két nagy csoportra oszthatók, eredeti anyagot közlő és klasszikus népköltészetet újra kiadó könyvek-re. A nagyobbik részt a teljesen friss gyűjtéseket tartalmazó művek jelentik. A másik oldalon kiemelhető a Vadrózsák /ezuttal negyedik/ kiadása, melyet részletes jegyzetanyag kísér. A maga nemében kiemelkedő Horváth István magyarózi kötete, mert azt reprezentálja, hogyan látta és ismerte szülőhelye folklóráját egy író. Ez a kötet abban is elüt a többiektől, hogy nem egyetlen műfaj darabjait és változatait tartalmazza, hanem teljes keresztmetszetet kíván adni egy közösség népköltészetéről.

Ezzel szemben feltűnő néhány műfaj /ballada, mese/ uralkodó szerepe, más folklór-műfajok szinte teljes hiánya. A balladaskötetek sorát Kallós Zoltán gyűjteménye nyitotta meg, mely rövid idő alatt a magyar népköltészet egyik legnépszerűbb és legnagyobb példányszámot elért eredeti gyűjteményévé lett.

Szemlénk nem sorol föl egy sorozat kifejezetten ifjúsági és gyermekolvasóknak készült kötetet, többek közt Benedek Elek és más klasszikus mesegyűjtők újra kiadott műveit. A bukaresti Ion Creanga gyermek- és ifjúsági kiadónál is napvilágot látott néhány magyarnyelvű mesegyűjtemény, például Ráduly János közölte a „Nagyapó mesefája” sorozat kötetiben eredeti szövegeket.

Népzene, néptánc

Buza, buza, de szép tábla buza. Arad környéki népballadák és népdalok. Apácai Bölöni Sándor és Gulácsi Zoltán gyűjtése.

Arad megyei Szocialista Művelődési és Nevelési Bizottság,
a Népi Alkotások és Művészeti Tömegmozgalom Arad megyei
Irányító Központja. Arad, 1978.

Domby Imre: Kalotaszegi népi táncok, Kolozs megye Szocialista
Művelődési és Nevelési Bizottsága Népi Alkotások és Művé-
szeti Tömegmozgalom Kolozs megyei Irányító Központja,
Kolozsvár, 1972.

Folclor muzical din zona Huedin - Huedin környéki népzene.
Coordinator stiitific: Mirza, Traian. Comitetul de cultu-
ra si educatie socialista al judetului Cluj. Cluj-Napoca,
1978.

Hartea, Iosif - Almási István: 245 melodii de joc - népi tánc-
dallam - Tanzmelodien. Maros megye Művelődés- és Művészet-
ügyi Bizottsága. Marosvásárhely, 1970.

Két hegy között felsütött a holdvilág. Kovászna megyei népdal-
ok. Népi alkotások és a Művészeti Tömegmozgalom Kovászna
megyei Irányító Központja. Szerk. Benczédi Huba. Sepsis-
zentgyörgy, 1977.

Repülj madár, repülj. Menasági népdalok és népballadák. Gyűj-
tötte Imets Dénes, metszetek, fedőlap: Imets László.
Népi Alkotások Háza, Csikszereda, 1970.

Romániai magyar népdalok. Közzéteszi Jagamas János és Faragó
József. Kriterion, Bukarest, 1974.

Seprődi János: Válogatott zenei írásai és népzenei gyűjtése.
Bev. Almási István, Benkő András, Lakatos István. A zenei
írásokat Benkő András, a népzenei gyűjtést Almási István
rendezte sajtó alá. Kriterion, Bukarest, 1974.

Szilágysági magyar népzene. Közzéteszi Almási István. Krite-
rion, Bukarest, 1979.

Tavaszi szél vizet áraszt. 200 magyar népdal. Összeáll. Almási István. Kriterion, Bukarest, 1972.

Uj guzsalyam mellett. Éneklettem én özvegyasszon Miklós Gyurkáné Szályka Rózsa hetvenhat esztendő koromban Klézsén Moldvában. Lejegyezte, bev. és jegyz. Kallós Zoltán. Kriterion, Bukarest, 1973.

Zolcsák Miklós - Fejér Kálmán: Darai népdalok. Szatmár megye Szocialista Művelődési és Nevelési Bizottsága Népi Alkotások és Művészeti Tömegmozgalom Megyei Irányító Központja. Szatmár, 1973.

A népzenei kiadványok besorolhatók a népköltési gyűjtemények közé, mégis külön csoportot formáltunk belőlük, mert az előbbiektől jellegzetesen megkülönbözteti őket a szöveg mellett a hiteles dallam minden esetben való közlése. A népköltési gyűjtemények közt található kötetekben is gyakran közöltek dal-
lamokat, de a szövegeket a szerzők és szerkesztők előnyben részesítették velük szemben.

A népzenei kiadványok közül tárgyválasztásával és szakmai színvonalával kiemelkedik a Romániai magyar népdalok címet viselő gyűjtemény. Hasonlóan jelentős vállalkozás a Szilágysági magyar népzene közreadása. Az Uj guzsalyam mellett egyetlen énekes dallamkincsét tartalmazza, ebben a nemben elsőként a magyar folklórisztikában. A további kötetek közt Seprődi János munkáinak ujrakiadása tudománytörténeti jelentőségű is. A helyi kiadók különböző nagyságu dallamgyűjteményei pedig első sorban közművelődési célokat szolgálnak, de a közreadott dallamváltozatokat a kutatás is tudja használni. Köztük olyan vidékről való is akad /Arad környéke/, ahonnan igen kevés zenei anyag ismert.

A felsorolásból kimaradtak a 70-es évek elején Sepsiszentgyörgyön és Marosvásárhelyen megjelent, pár szöveget és dallamot magukba foglaló néhányoldalas füzetek és „leprellők”.

Tanulmányok a folklorisztika köréből

Demény István Pál: Kerekes Izsák balladája. Összehasonlító-topológiai tanulmány. Kriterion, Bukarest, 1980.

Faragó József: Balladák földjén. Válogatott tanulmányok, cikkek Kriterion, Bukarest, 1977.

Nagy Olga: Hősök, csalókák, ördögök. Esszé a népmeséről. Kriterion, Bukarest, 1974.

Nagy Olga: A táltos törvénye. Népmese és esztétikum. Kriterion, Bukarest, 1978.

Nagy Olga két kötete páratlan vállalkozás a magyar folklorisztikában. Egy tereptapasztalatokban és szövegismeretben gazdag életmű elméleti tanulságait foglalja össze.

A Kerekes Izsák balladájának monográfiája szintén egyedül álló kísérlet. Filológiai kutatásokkal rajzolja meg egy klaszszikus magyar népballada történetét.

Faragó József összegyűjtött cikkeit és tanulmányait elsősorban ugyancsak az összehasonlítás és a szövegkutatás jellemzi.

A folklorisztikai kötetek viszonylagosan kis száma megtevesztő. Folyóiratokban és lapokban elszórtan nagyszámu ide-sorolható irás jelent meg. Különösen figyelemre méltók a népköltési gyűjteményekhez irt bevezetők, kísérő tanulmányok és zárószók, melyekben a szerzők gyakran sokéves fontos kutatások tanulságait összegzik /pl. Vöő Gabriella: Tréfás népi elbeszélések/.

x x x

Gazda Klára: Gyermekvilág Esztelneken. Néprajzi monográfia. Kriterion, Bukarest, 1980.

Gazda Klára könyve mindeddig társtalan a romániai magyar néprajzi kiadványok között. Mindenek előtt a társadalomnéprajz körébe volna sorolható. Bőven tartalmaz anyagot a tárgyi világról, még bővebben a gyermekjátékok folklórijából, végül azonban anyagát társadalomrajz keretébe foglalja. A folyóiratokban, lapokban több kisebb cikk, hirdetés tudósít arról, hogy jelenleg folynak több helyen is társadalomnéprajzi vizsgálatok, egyelőre azonban még külön kellett sorolnunk.

Vegyes tárgyú tanulmánygyűjtemények

Korunk Évkönyv 1979. Romániai magyar népismeret. Orbán Balázs születésének 150. évfordulójára. Szerk. Herédi Gusztáv. Kolozsvár, 1978.

Népismereti dolgozatok - 1976. Szerk. Kós Károly. Kriterion, Bukarest, 1976.

Népismereti dolgozatok - 1978. Szerk. Kós Károly és Faragó József, Kriterion, Bukarest, 1978.

Népismereti dolgozatok - 1980. Szerk. Kós Károly és Faragó József, Kriterion, Bukarest, 1980.

Népismereti dolgozatok - 1981. Szerk. Kós Károly és Faragó József. Kriterion, Bukarest, 1981.

Változó valóság. Szociográfiai tanulmányok. Szerk. Imreh István. Kriterion, Bukarest, 1978.

A romániai magyar néprajz, tágabb fogalomban népismeret, eddigi legteljesebb szemléjét képviseli a Korunk 1979-es évkönyve. Szinte minden jelentős kutató, minden irányzat és kor-

osztály hangot kapott benne. Tematikailag is igen széles a kötet spektruma. Ha ezt a tanulmánygyűjteményt tekintjük, más képet kapunk a néprajzi kutatásokról, mint ami az önálló kiadványokból kibontakozik. Ugyanis számos olyan tanulmány kapott benne helyet, melynek szemlélete elüt a hagyományostól, továbbá a szerzők egy része nincs még birtokában köteté érett munkának.

A Népismereti dolgozatok azért nagy jelentőségű, mert forumot teremtett az egymástól nagy távolságra dolgozó kutatók és nem hivatásos néprajzosok számára. Folyóirat hiányában 1976 előtt nem volt alkalom a kisebb cikkek és tanulmányok közvételére, vagy kénytelen volt a szerző a közművelődési sajtó számára átalakítani írását. A másik jelentősége a periodikának az utánpótlás nevelése. Az eddigi kötetekben olvasható dolgozatok sokirányúak, elsősorban azonban az anyagi kultúra körébe tartoznak. Mintegy ellensúlyozzák az önálló anyagi kultúra-kötetek kis számát.

A Változó valóság hasonló formát és funkciót tölt be. Bár alcime szerint szociográfiákat tartalmaz, mégis idesoroltuk, mert a benne olvasható dolgozatok nagyobb része szociológiai igényű írás a mai romániai magyar valóságról, elsősorban a falu kulturális és társadalmi helyzetéről, és mindenek előtt a falu és a város kapcsolatáról, amely az egyik kulcsa a magyar nemzetiség jövőjének.